

De egyébként békés az ország, egyre több a turista, lassan felfedezik talán ezt a területet is. Télen a sípályák, nyáron a tengerpart várja őket, Baku pedig egész évben. A látványos épületek, a múzeumok, a lassan az utcákon is megjelenő művészi alkotások, a kisebb-nagyobb fesztiválok egy sok szempontból idegen, nehezen megszokható, mégis élhető, szerethető várost hoznak létre, ahol a fiatal fiúk az egyetem utáni egyéves sorkatonai szolgálatra készülve, egymásba karolva sétálnak a karácsonyi vásárban, és ahol a lányok szintén egymásba karolva figyelik, honnan fúj, mit hoz a szél.

A szerző 2017 szeptembere óta Bakuban, Azerbajdzsán Idegennyelvi Egyetemén magyar nyelvi lektor.

CSEHY ZOLTÁN

Nyelvük közé

SVÁJCI ÚTINAPLÓTÖREDÉKEK, FUTAMOK, 2018 NYARA

Bondo, Bun di! Bergelli álom a zugi álomban: I. R. meghívott minket fivére bondói házába. Sgrafittós ház, az egyik kapu szerint 1615-ben épült. Belül két dátum is van: az egyik ajtófélfán 1667, egy másikon 1674. Különleges nő: finom elegancia, törekenység, olykor felszabadultan kislányos, máskor ősnyaszerűen szikár és szívós, a hangjában magabiztos erő és harmónia. Néha könnyű madár, máskor meg olyan, mintha Graubünden szürke köveiből faragta volna meg maga Giacometti. Élvezi a vezetést: a serpentineket rutinszerűen veszi, gyűlöli az alagutakat. Épp olyan élvezettel és odafigyeléssel vezet, ahogy majd Giacometti sírjánál álló kopár templom kis orgonáját fogja megszólaltatni egy Bach-futam erejéig. A tárgyak hangszerré válnak a kezében. És mindennek lesz partitúrája. És közben szorong, szíve-lelke dolgozik (folyamatosan feketében jár): 2017-ben lehasadt az egyik hegygigász jelentős tömbje, és maga alá temette a település egy részét. A föld máig mutogatja csontjait. A hegy összeomlott gerincének kőcsigolyái. Deucalion és Pyrrha nem hajigálja maga mögé a köveket. Nyolcan haltak meg. I. azóta nem járt itt: néha könnyes lesz a szeme, már túl van a sokk-terápián, a csöndes fájdalom mocorgása ez, legalább annyi heroizmus van benne, mint részvét. A betemetett híd helyére emelt függőhídon nem akar átmenni: mi sokáig vacakolunk egy vidám, biciklis turistacsoport miatt. A helyi üzletben veszek egy képeslapot egy fahídról. Ez már történelem, mondja az eladónő, ezt is elvitte a hegycsuszamlás.

Bondo házai beszélnek. Az egyik ezt mondja: „*I beni di Fortuna sono propri di nessuno, ma io sono di Tomaso Cief di Picenoni. Rinovata anno 1677 e 1930.*” Kb.: A forgandó szerencse javait ugyan senki se bírja, de én Tomaso Cief di Picenoni tulajdona vagyok. A másik azt kiabálja szét, hogy itt született a nagy dantista, Giovanni Andrea Scartazzini. Az *Isteni színjátékot* gyerekkorában kapta a keresztapjától, és haláláig nem bírta elégszer kiolvasni. Aciliában, Róma és Ostia között egy utca viseli a nevét.

Origens Juliertheatre. Vörös-piros fa és némi üveg, egyszerre törékeny és szilárd, iszonyatosan magas hegyek között álló, álomszerű De Chirico-torony, Giovanni Netzer toronnyi álma. A helyiek Bábelről beszélnek, de én De Chiricót hallok. Több emelet, a négy arkangyalról elnevezett feljárók: színház felvonható színpaddal, isteni akusztikával, az ablakokban tájkép a táj. Belenő a tájba, mégis törékeny a hegyek között, a szirtisastojás pozíciója ez a durva ágakból rakott fészekben. A színpadon három zongora (két gyerekzongora), illetve egy különös, harmónium-szerű hangszer: egy hölgy minimalista lelkületű darabot játszik. Körben fiatal orosz táncosokról (11-en vannak) készült fotók (Alekszander Plotnyikov munkái) különféle történelmileg attraktív helyeken. A Kocsubej-palotában készült kép különösen megragad: a táncos tetoválásokból összefércelt teste, lemálló, önjáró nadrágja egy pózaitól szabadulni vágyó, életre kelt szobor kiszámíthatatlan gesztusait idézi. De Chirico-alak ő is: otthon van.

Sils-Maria. „Endlich in Sils Maria! Endlich Rückkehr zur – Vernunft!” – írja Nietzsche 1884-ben. A világ legzöldebb helye, a zöld összes árnyalata egy helyen. Zarathustra birodalma: a zöld prédikálásé, a smaragd látomásoké, a fűzöld aforizmáké, a méregzöld verssoroké, az abszintzöld retorikai mámoré, az agavézöld magányé. A Nietzsche-házban a Nietzsche- és Dürrenmatt-kutató Peter André Bloch kalauzol bennünket: elmeséli, ő örökölte meg a filozófus baseli egyetemi székét. Egyenesen felszólít, hogy ülünk bele. Jó szék, robosztus és kényelmes. Vallomásos-anekdótázós kalauzolása végtelenül szellemes, a Nietzsche-filológia kényes alapkérdései is játszi könnyedséggel kerülnek szóba, húga elképesztő hamisításait példákkal illusztrálja. Az egyik vitrinben egy Pozsonyba címzett nyílt levelezőlap, Ferdinand Labannak. A házban kutatók, művészek is élnek (a Nietzsche-kutatókönyvtár kötetek száma kb. 4500): egy ilyen rezidenciába be is kukkantunk. Gerhard Richter káprázatos üveglakka. Nietzsche kézírásának dinamikája: szikár és zord betűk, a drámait keresik, nem a szépet, gleccsertőtiszta mondatok. És a *Sils-Maria* című vers sejtelmes topográfija! Álljon itt Lator László fordításában:

*Itt ültem, s vártam, vártam – semmire,
túl jön s rosszon, a táj fényeire*

*s árnyaira, merő játék, merő
tó és dél, merő céltalan idő.*

*S az Egy Kettővé lett egy perc alatt –
s Zarathustra előttem elhaladt.*

Lányom verse, meghasad a szív.

SVÁJC FOGLYA

*Fogoly vagy, de te ezt nem hiszed el,
dicsőségnek tartod, hogy maga Svájc tart fogva.*

*Összeszorítanak hegyei, meggyötörnek tavai.
Wagner és Thomas Mann is itt halt meg,
a hegyek, tavak s múzeumok áldozata lett.
Te is itt vesztetted életed: Gyere baza! Ez az egyetlen esélyed.
Ha ott meghalsz, én itthon gyászolok, s öngyilkossá válok,
és a többiek is ezt teszik.
És együtt ékesítjük majd a temetőt.
Mi szabadok vagyunk. De te még akkor is svájci rab leszel.*

Egy röplapon olvasom: St. Moritzban egyik kedvenc zeneszerzőm, Helmut Lachemann tart workshopot. Kis koncert is elhangzott, felhangzott többek közt a *Serynade*, ez a különös, zongorára írt visszhang-tanulmány. Csodálatosan beszél a hegyekhez. A *Dal niente* klarinétja pedig elolvasztja a maradék magaslati havat.

Palazzo Vertemate Franchi, Valchiavenna, Prosto di Puro. Világcsoda. Reneszánsz Ovidius-képeskönyv. A legeldugottabb történetek eleven provokációja: az idegenvezető lány elképesztően kék szeme. Sokszor felejtjük egymásban kékjeinket. A mitológiáról nem tud sokat, ez apasztja a kéket. Guiglielmo és Luigi Vertemente Franchi ízlése megfellebbezhetetlen, pedig már fenyeget a manierizmus és a korabarokk. Az istenek lakhelye: érezni a jelenlétüket, az eleven theophaneiát, különben nem létezhetne ekkora szépség. Könnyet csal a kékbe. Az egyik kariatida elfárad, inkább ülve tartja az oszlopot. Az egyik szobában a püspök aludt (a legenda szerint a mennyezetből éjszaka egy-egy antik istennő ereszkedett le hozzá), a másikban, a szexuális fantáziát a többi szobához képest több ráfordítással stimuláló fiúszobában pedig a nagy Carducci. A mitológia univerzális nyelv: mindig nagyon pontosan beszél, árnyaltan, mindent tud az ember pszichológiájáról.

Palazzo Castelmur. Stampa. Giovanni Castelmur giccsemler bájos attrakciója, imádom az igyekezetét, a törekvést, a beleélvezést a szépbe, a gyors aktus ingerét, a dilettantizmus borzongató energiáját, az erotikussá fokozott halmozást. Ez a modern Trimalchio attrakciót tornyoz attrakcióra, mintha a pénzt rakná halomba, kikeményített bankókból építene kártyavárat. De hiszen már a nevébe is beleíródott a sorsa: castello, muro. Tizenkét császárszobor: nem mindegyik azonosítható teljes biztonsággal. Festett, indázó télikert. A legfelső emeleten izgalmas kiállítás: a kantonból kivándorolt térszakésztők és cukrászok világa. Eperjes, Kassa – ide is jutott belőlük. Összefut a nyál a számban. Izgalmas képeslapot talállok: Judith Albert 2010-ben kinézett a Hotel Bregaglia 10-es számú szobájának ablakán, és készített egy fotót. Majd helyi dialektusban, mintegy képes szótárnak használva a tájat, odaírta a látóvalókhöz itt használatos nevüket (nüvla, cel, cäsa, stradun, ombra, buschgrass, i fild'altatensciun). A pénztáros úgy megörül nyelvészeti lelkesedésemnek, hogy odaadja ajándékba egy „gyönyörű”, rózsaszín keretes császárszoborral együtt.

Soglio. Soglio nem napos: a hegyek érdes kontúrját itt-ott felhők takarják, nagy wagneri vihar készül. Most nem Segantini-szerű a láthatár. A Palazzo Salisban Rilke is megszállt: vonzották a szebbnél szebb helyek, mindig a legszebb táj járt ki neki.

Költészetpanoráma. Csúcsmetafora. Hortenziaszinesztézia. A virtuális vendégkönyv Segantinivel, Giacomettivel, Hermann Burgerral és Daniel Schmiddel dicsekszik. A kertben két mamutfenyő, két égre törő vallásos költemény. Messziről gigászoknak látszanak: Zeusz villáma előtt hencegnek. A palazzo ma méregdrága historikus szálloda: a kardokat kis drótcoska rögzíti az állványzathoz, szívesen kirántanék egyet, bizsereg a tenyerem. Megvívna a halállal is, mint a kis Giovannin, akinek a történetét ma reggel olvastam Italo Calvino *Fiabe italiane* című könyvében. Szegény fiú, nem félt semmitől, aztán véletlenül meglátta a saját árnyékát, halálra rémült, és holtan esett össze. I. szemmel láthatólag nem akarja látni fentről Bondo pusztulásának nyomait. A falu egy része már csak önmaga árnyéka. Nem lenne jó megpillantani.

Bárhova lépsz, forrásvíz, kút csobogását hallod. Ez Bregalia szelíd háttérzenéje.

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Ez Giacometti stampai műtermének jelmondata. Az egyik falon pár festett Giacometti-alak, kiderül, hogy ügyesen elhelyezett plakát. Az egyik oldalfalba a kis Alberto, míg papája, Giovanni festett, ismerőseik portréit véste, rajzolta. Van egy gyönyörű comb és láb is. Az egyik polc alatt egy eredeti Segantini-miniatűr. A padlón elnyomott, szétaposott csikkek nyomai műalkotássá nemesednek. Mint Bacon műterme. Szép ágy, paletta, párizsi kék egy üvegcsében. De neki inkább a szürke kellett. Egy felvételtől megszólal a hangja: gyönyörű. Beleszerettem a mosolyába: még Soglióban kinéztem egy plakátnagyságú fotóalbumot. Az elején egy madárcsontú, törekeny ember mosolyog, hatalmas kezei keresztben, ujjai közt cigaretta. Egyre jobban hasonlít a szobraihoz. Fölötte ez a szöveg: „*Non capisconé la vita né la morte*”. Ennél a felismerésnél messzebb művész nem juthat. Többször is rajtakapnak, ahogy a könyvet ölelgetem.

Maloja. 1815 méter tengerszint feletti magasság. Hajtűkanyarok, szerpentinek. A temetőben Giovanni Segantini sírja. *Arte ed Amore vincono il Tempo*. Nem igaz, de szép. Ahogy a Bondóban kutyát sétáltató, egy zacskó kutyaszart szorongató Peter André Bloch mondta. A pöttyös márvány a természet pointilista szeszélye: stílusos. Pompás cirbolyafenyő alatt nyugszik. Valószínűleg ő festette magának.

A Ciäesa Grandában kiállítás: a fókuszban Giovanni Giacometti és Cuno Aimet művészbarátsága. Mindketten 150 évvel ezelőtt születtek, Aimet viszont kis híján harminc évvel túlélte barátját. Ezelős Van Gogh- és Cézanne-kultusz. Giovanni Giacometti befejezetlen akvarellje ragad meg: Lago di Maloja, 1910 körül. Szerencsére épp akkor hagyta félbe, amikor „kész” lett. Így most ez a kép minimum Hodlerrel vetekszik.

Egy Giacometti-szobor elindult Itáliába. Nem voltak rendben a papírai.

A Giacometti–Bacont kétszer láttam. Most mégis egy beszélgetés jut eszembe. Lacival és Ágival a rieheni villamoson Basel felé, kiállításról jövet. Azokról az ismerőseinkről beszélünk, akik negyvenes-ötvenes éveikben lecserélték a nejüket, csa-

ládjukat. Persze, fiatalabb nővel kezdtek új életet: előkerül a költő, a filozófus, még a nagybátyám is. Szerintem ha valaki negyven és ötven között még mindig nem tudja, hogy mennyi rejlik a szexualitásban, és ha még mindig nem fejlesztette odáig más érzékeit, hogy például a szemével, fülével, orrával, hangjával is legalább akkorát tudjon élvezni, mint a farkával, akkor az életben nem csinált semmit! Egyszerűen megrekedt abban az univerzumban, amit az ösztöne határol, ami vele született. Merő élvezet, ahogy kiröhögnek.

Chiavenna. Egy keresztelőmedence 1156-ból: méltóságok és mesterségek, fölöt-
tebb eleven alakok. Egyetlen kőből faragták le a felesleget. Messziről, vagy fotóról
nézve olyan, mint egy hatalmas csésze, két ivócsanakot formázó tenyér. A teremőr
azt mondja, „pietra ollare”, talán pala, fogalmam sincs. Egy barokk templomi zász-
lón most végzik ki a ráhímzett San Lorenzót.

Castasegna. Villa Garbald. A Garbald Alapítvány székhelyét Gottfried Semper ter-
vezte, akárcsak a drezdai operaház vagy a winterthuri városházát. Remek arány-
érzék és finom elegancia: eszményi építészet, könnyű fényarchitektúra. Andrea
Garbald fotói lenyűgöznek: hagyatéka egy padlásról került elő. A Giacometti-csa-
ládról készült fotó 1909-ből csodás. A kép két tekintet közé feszül: abban a térben
képződik meg, melyben a hajzuhatag-habos fejű Alberto karakteres, görög tragé-
diahősnők acélos vonásait viselő anyjára néz. Köztük az apa, a festő Giovanni,
Diego, Bruno és Ottilia. Kezembe kerül egy kis füzetke (Eco Echo Garbald), Ka-
talin Deér Garbald-ihlette munkái: pontosan veszi át a szemszöveget, az azonosulás
fantasztikus foka. Nem ő találta ki, konstruálta meg Garbaldot? A Miller&Maranta-
féle torony vetekszik Semper művészetének elegáns, természetközeli pragmatiz-
musával, noha jóval kiszámíthatatlanabb. A könyvtár maradt a régi épületben:
2000 kötet számtalan nyelven, a latintól a szanszkritig. A legrégebbi egy késő rene-
szánsz biblia. A családban is akad író, Johanna Garbald-Gredig Silvia Andrea né-
ven publikált. A varázslatos szőlőlugasban, a pergola alatt Zilla Leutenegger *Piano
soleggiato* című friss alkotása. Egy zongora, melyen a nap (Phoebus) maga játszik.
Hőérzékelők mozgatják a billentyűket.

A bondói templomban a mandala hívogat, magába fogad, felemel. Ablakot vájtak
a freskóba, ömlik a fény, itt a fény Krisztusa trónol. Oldalt az utolsó vacsora: rákot,
kagylót, tengeri herkentyűket esznek. Különösen gyöngéd János-ábrázolás. A te-
metőben I. szülei, illetve Varlin, a kiváló festő. 1975-ben megfestette Bondót télen.
A templom kiragyog a Giacometti-szürkéből. Val di Bregaglia nagy részét ugyanis
bizonyíthatóan Giacometti tervezte. Itt-ott belepiszkolt Segantini is. A templom őr-
zi, konzerválja a jól megtervezett nyarak éles fényét.

Vacsora Chiavennában. Az asztal innenső fele az Il Paradisóra néz. Fantasztikus
hegy. I. jó ásványvizet akar, biztosra megy, egy üveg San Pellegrinót kér. Nekünk
annál sokkal jobb van, mondja a férfi, és hamarosan ki is hozzák. I. kortyol, de
nem viselkedik meggyőzően. A férfi kiszáratva megjelenik egy üveg San Pelleg-
rinóval: a cég ajándéka, mondja, csak hogy össze tudja hasonlítani.

A szagokról beszélgetünk: egy kolléganőm a műtétje után a friss aszfalt szagát imádta. Schiller klasszikus poshadt almái az ágya alatt. A tavalyi sérvműtétem óta különösen szeretem a bőrgatyám szagát. Tudat alatt a magyar költészet Tom of Finlandja akarok lenni.

Hazafelé a zürichi Poppeát dicsérem, anekdotázom. Amikor Nero (Hansen) azt énekelte, hogy „del senato e del popolo non curo” (nem érdekel se a nép, se a szenátus), mögöttem egy idős hölgy így szólt: „Trump”. A cédeléjátszóból Jarousky hangja csendül föl: megolvad az éjszaka, lefolynak a csillagok, és egy Vivaldi-áriánál zuhogni kezd az eső.

Három nap csöndet! Ezt írná fel az orvos. A két nő három napos folyamatos fecsegése kikészít. Ha még egyszer azt mondja, *it's amazing*, isten bizony, tökön rúgom. Még egy OMG, és itt hagyom őket. Csak ki ne fejtse a véleményét a képről! Mindig két szmájli között csúszkál. Nem a hang, a hús szavas köröcskéző zavar, hanem egy hosszú pedagógusi pályám során rám ragadt magatartás, vagyis saját magam zavarom saját magam: az a szerencsétlen oktatói tulajdonság, hogy mindig feszülten figyelek a másokra, hogy hiszek abban, hogy a másik mondani akar valamit. Sőt, olykor kifejezetten szeretném, hogy a másik mondjon valamit, hadd vajúdjon a hegy. De ez a tehénkolomp-technika nem arra van kitalálva. Vonul a csorda.

Zug. Kolostorlátogatás, csupa titkos rekesz, retesz, csupa rejtekajtó, szagos történelmi funkció, muzeális agresszió, miközben elvitathatatlanul a jelenben vagyunk. Szent Pius poszthumán testkonstrukciója egy vitrinben: csak a fogai és a combcsontja valódi, Anna nővér kéjesen megsimogatja a térdkalácsát (mármint Piusét). Stabil csontváz a szekrényben, mozgó csontváz a húsban. Egy szekrény telis-tele bezacskózott ostyával, a kertben pillangókeltető. Hatalmas lakatlan terek. Amikor novícia volt, még nem léteztek az ösztöndíjas-lakások: pontosan ott aludt, ahol most én. Együtt olvassuk egy berámázott középkori antifóna szövegét.

Anna nővér inkább egy lelkes bűvész benyomását kelti, mint egy apácáét: felteszi a kérdést, kap egy ügyetlen választ, majd megoldja a rejtélyt. Hány részből áll ez a tányér? Hogy nyílik ez a bútor? Hogy tárul a titkos rekesz? Mire valók ezek a kampók? A döbbenetet mégsem ő, hanem U. okozza: a vezetés után váratlanul kinyitja a padlásajtót, és betessékel minket T. ösztöndíjas társunk privát szobájába. T. sajnálkozik, magyarázkodik, pedig nem egy meglepett meztelen férfi ugrott ki az ágyból, hanem csak a dolgai voltak szanaszét. Ugyan, nem tesz semmit, nálunk is ez van, meg se látjuk, udvariaskodunk, a szemekben villan a düh és a döbbenet égi háborúja. A ház az enyém, üvölti a gesztus, egy percre sem a tiétek, bármikor rátok nyitok egy rejtekajtót. Semmi sem az, aminek látszik. Leszámítva Pius valódi combcsontját és valódi fogait.

Zürich. Till Velten kiállítása: a demencia és a felejtés, nyelvvesztés és nyelvteremtés, a mentális megsemmisülés és kreativitás szélsőségeit viszi színre: *Amikor a kognitív rend összeomlik*. Ez az installáció címe: az ötletek pulzáló Swarovski-krisztály-csillámlásában pusztul az agy, a sötétségben érik a test rémuralma. Rengeteg

beszéd(kísérlet), az értelem szétszaggatott, foltos-rongyos hangszöveve. Ad hoc kontextusok a hangok sivatagában tévelygő démonoknak. Anyósom betegsége.

Mi ez az undorító nyálkás, úszó golyó, kérdezi úszás közben M. Közelebb úszom, tényleg elég nyálkás, moszatos-maszatos, ugyanakkor végtelenül szabályos, lebegő szféra, a vizeken lebegő világ. A zugi tóisten tök- vagy szemgolyója, mondom. Valójában, mint később kiderül, Eugen Jans, zugi fafaragó-művész *Cím nélkül* című alkotása 2011-ből. A partról Henry Moore 1976-os szobra bámulja (címe: *Késél*, de mi lapos szirénnek neveztük), irigyeli, hogy ebben a hőségben a nyálkás tök-golyó legalább megmártózhat.

Badeplatz Choller Zugersee. A strandon egy felfújható matracon meztelen fekete férfi, kezében pezsgőspohár, körülötte három jóval idősebb nő, az egyik dinnyét szeletel, húsos szeméremajkai fittyedten, mégis hatásosan bukznak ki a fara alól. A másik alaposan megnéz, amikor kijövök a vízből. Nem igazán szeretnék a fejébe látni. Lassan, teátrálisan lépek, mintha vajban járnék, élvezem a napot, a meztelenséget, a vizet, és mondjuk ki, méltóságteljesen ringó, formás-vaskos farkamat. Persze, azért ne hidd, kedves olvasó, hogy a Macho Men legfrissebb számából léptem ki: és igaz, ami igaz, ezért a mondatért megérdemelném, hogy most azonnal eltaknyoljak a vízben, vagy azt, hogy egy tavikagyló felhasítsa a talpam. Szóval, ez a három matróna tartja ezt a férfiállatot: a látványból nem nehéz kitalálni, mire. Aztán közelebb érek, és hallom, hogy zenéről beszélgetnek, Bartók koncertójáról, a rézfúvósok fugatóiról, a halkán villódzó fuvolákról, melyek a mélyvonósok röpke, szárnyas kvartjaira felelnek. Luzerni zenészek. Összezsugorodom.

Yannick Lambelet kiállítása Rapperswill-Jonában: a cybertér inspirálta figuratív kollázsok erős fetisizta beütésekkel: „post-internet surfer art”, írják, egymást keresztező, egymásra rakódó történetfoszlányok, örült klikkelés a gyönyörért, a szépségért, legalább egy löketnyi giccsért. A művészettörténet csak egy túl hosszú-ra sikerült, ostoba videójáték.

Zürich, Selnau. Happy Pride! Látni akartam végre egy szabad pride-ot mindenemű hisztérikus rendőri biztosítás, médiamanipuláció és ellentüntetős, infantilis idiotizmus, provokatív képmutatás nélkül. Túl az emancipációs fázison, csak az értelmességig átpolitizálva: a tolerancia alapja a másikkal való találkozás, szembesülés, a feloldandó zavar, a pacifikálandó energiakiáradás és a fokozatosan elmélyülő önértés, önmegismerés. Kispórolhatatlan fűszerei a nagy katyvasznak. Svájcban a nyelvekkel is ez van: francia vagy olasz területen a német kreatív idegensége ingerel toleranciára és készlet megismerésre, németen a franciáé vagy az olaszé. Közép-európai kisebbségiként, sajnos, folyamatosan a homogenizáló pszichoteror különféle fokozatainak kitett létezés romjai közt bolyongunk mi, kisebbségi magyarok, s próbáljuk keresni a teljes élet képzetét, kitermelni egy létesztétikát, mely vonzó, élhető, erotikus, izgalmas a másik számára is. És aztán megunjuk a kurvás magakelletést és az illúziót, azt, hogy hasonlóak, sőt ugyanolyanok legyünk, hogy a másik helyett dolgozzunk, hogy egyik napról a másikra bárki el-

kaphatja a tökünket csak azért, mert szorongathatnékja támadt, hogy a hivatal olykor arra se képes, hogy a nevedet helyesen elolvassa, sőt a legszívesebben megmásítaná: igenis a tolerancia záloga a szembesítés az idegenséggel, a döbbenet előbb-utóbb elül. Nem pusztá szembesítés: mert a skálával és nem a típussal kell szembesülni. De ehhez mozogni kell: álló tolerancia nem létezik, a tolerancia természeténél fogva dinamikus, a legszebb lelki átváltási művelet. A pride ereje is ebben van: a folyamatosan hangoztatott, dinamikus szabadság- és toleranciaigényben, a skálában és nem a típusban, hogy a mélykatolikus konzervatív meleg egyetemi oktató ugyanúgy tagja a „családnak”, mint a nemváltó, az aszexuális, vagy pl. egy genderqueer, hájas leszbikus feminista, ahogy egykor Marc C. Aguhar, a kisebbségi testtel foglalkozó transzesztéta képzőművész definiálta önmagát. Öröm nézni, ahogy nő, sarjad, leveledzik a „családfa”, vagy hogy OJD, akit lassan végleg eltemetek magamban (RIP), egyik különösen idióta cikkét idézzem a „72 gender szivárványszínű világ”. Ugyanő fröcsög amiatt is, hogy „művészi fotókat a Pride-ról” készíttetünk és „nem pedig az ezer székely leány napjáról”. Hát, kedves OJD, én is a zürichi pride-ot fotóztam, sőt, nyilván engem is fotóztak. Nem lett volna ellenemre az 1000 székely leány se. De tudom azt is, hogy az ezer székely leányból hozzávetőlegesen 40 leszbikus lesz, mert egyszerűen így van beállítva a világ. Ahogy azt is tudom, hogy itt is vannak táncos hajlamú hajadonok (sokkalta többen).

„Utálok a homofóbia kifejezést. Ez nem egy fóbia. Nem félsz semmitől. Egyszerűen csak egy seggfej vagy” – mondta Morgan Freeman. „Vészhelyzetben” érdemes idézni. A kisebbségek legősibb önvédelmi fegyvere úgyszólván a humor, itt is így van, s a pride esetében ehhez jön még a camp esztétika és a szexus erőteljes összekapcsolása, az emberi alapösztönök legkiismerhetlenebb konstellációinak játékba hozása. *Du bist Du*. Ragasztja a levonót a szívem fölé egy kacagós lány. Majd egy fiú kérdő hangsúllyal fel is olvassa, és rám mosolyog. Bízom benne, hogy a kérdés csak költői. Geiser szobra a Helvetiaplatzon megkapja a szivárványos zászlót, bár a *Munka* című szoborcsoport messze nem sugározza azt az ambivalens erotikát, mint a kirchfeldi fiúcsoport. A szónok egyenlő jogokat követel, a transzneműek munkahelyi diszkriminációját emeli ki: az egyik hölgy fantasztikusan beszél, tanítani kellene, villámlik. Mögöttem Mr. Italia próbálja rendbe szedni a fétisruházatát, nem ért semmit a beszédekből, de jó hangosan megbravózza. A Sisters of Perpetual Indulgence csapata is itt van, Martin C. Putna az amerikai meleg vallásosságról szóló könyvében találkoztam velük először (fordítás közben). Ez egy queer, jobbára dragqueen „apácarend”: tevékenységük afféle életmóddá alakított gerillaszínház, az egyházak konzervativizmusát a blaszfémiáig kiterjesztve figurázzák ki, ki is verik rendszeresen a biztosítékot (az emlékezetes Jézus-szépségversenyt nem is merem felhozni). Miközben jelentős jótékonyági munkát fejtenek ki, a toleranciáért küzdenek „szélsőséges” eszközökkel, mintegy azt sugallva, hogy bizonyos értelemben minden bigott vallásos meggyőződés, hit „szélsőség” és szokásjogon alapszik, emberi gesztusokból összeálló, rugalmas rítushalmaz, valamiféle igazságot sajátít ki magának, és azt nyíltan vagy különféle retorikai kerülőutakon másokkal szemben határozza meg. Ezek az eszközök a blaszfémiába hajló humor sokszor extrém formái. Az egyik nővért megkérem, fotózzon le Mr. Itáliával, két poén közt meg is teszi, *gratias agotibi, sororhumillima* mondom neki, ő meg

azt feleli *halleluja, amen and whatever you want*. Ez egy áldás volt. Az alaposabb áldáshoz legalább három nővér kell, rituális szövegkántálás közben előbb a szívedre teszik a kezüket, majd valamivel lejjebb, igen, egészen oda. Hogy összehangolódnak a dolgok. A queer postai alkalmazottak a maguk járgányain gördülnek, a meleg rendőrök is, és egy speciális pride buszjáráttal a városi közlekedési vállalat is itt van. Számptalan, felsorolhatatlan csoport, entitás, egymásnak ellentmondó krédójú szervezetek, előttem a meleg utódok büszke szülei vonulnak, itt a híres Pink Apple filmfesztivál csapata, jönnek a vallásos melegek, és (ahogy ezt a tradíció megkívánja) a keményfiúk/lányok/stb., a fétisek kedvelői zárják a sort (a legtöbbit fényképezett csoport). Hatalmas tömeg, és egyre gyarapszik, óriási, meghatározhatatlan nemű, a városi architektúra tereibe préselt ősgyík mászik a kaszárnyakomplexumig, ahol az egykori szögletes katonai terek adnak szabályosabb geometriai formát e hatalmas élőlény mozgékonyan le-leváló, vissza-visszatapadó, életképes testrészeinek.

Apa, Svájcban minden egy perc alatt elmúlik, mondja a fiam a telefonban.

Szálljak ki Flüelenben? Olyan szép lehet, mint a neve?

Anikónak igaza lett: megint itt ülök a buszon, és megyek vissza Brissagóba, megnézni Leoncavallo sírját. Abban a tudatban éltem, hogy ez a sír csak tiszteletbeli, a csontok Firenzében vannak, de nem, a múzeumban kiderült, hogy hazahozták őket, őt és az asszonyt, és most a Madonna del Ponte teraszáról nézik a tavat, ahogy mindig is akarták, a strandozókat, alattuk két pálma, milyen szép és romantikus ez is, nem hagyhatom ki. A gyerekeim azt mondták, eszükben sincs másfél kilométert gyalogolni egy zenei hullá miatt. Higgym el, se énekelni, se komponálni nem fog. A közeli temetőben Hildegarde von Münchhausen bárónő sírja, 2014-ben hunyt el: Leoncavallo-fétisiszta gyűjtő, nélküle talán ma múzeum se lenne. Ő volt a Lago Maggiore nagyszőnya, a legelegánsabb zenebolond. Abban az évben született, amikor a mester meghalt.

Acapulco, mondja az egyik megálló nevét a hang a buszban. Hamisítatlan olasz kiejtéssel.

Itt lehet valahol a Jung-féle Eranos-központ.

Anyósom otthon éretlen almákat szed a kertben, és ökölrel veri a tükröt.

Három tenor Brissagóban! Giuseppe Veneziano, Renis Kyka és a helyi „divus”, Ottavio Palmieri. Nem igazán tudnak felnőni az ósatyákhoz, még az életrajzaikkal sem dicsekedhetnek túlságosan. Biztos, hogy nem július 28-án kilenc órakor Brissagóban, a Piazzetta Branca Baccalàn fogják átírni az operaéneklés-történelmet.

Babits Brissagójában barna balkonon bontakozik a bamba banán, bcsakbmégbzöld.

„Három magyar verseskönyvet hoztam magammal ide. A terras alatt, hol ezeket írom, a Lago Maggiore zúg és ragyog. Körülöttem pálmák és majomfák pom-

páznak, s kislányom gránátalmát tép, magáról az ágról, kéjjel csipegetve a hűvös, savanykás magvakat... Milyen különös szenzáció ebben a környezetben magyar verseket olvasni!” – írja, és felüti Erdélyi József kötetét.

A kislány énekelni akar (alla fiera dell’Est), az anyja nem engedi, különben is baj van a viselkedésével, ez egy vonat, itt emberek utaznak (per duesoldi / un topolino mio padrecomprò), a lány nem adja fel. A kegyetlen matróna fagyielvonással fenyegeti (e venne il gatto / che si mangiò il topo). Megőrül az éretlen hangjától. Persze, a fél vonat beleszól (e venne il cane / che morse il gatto). Énekeljen csak, mondja egy öregasszony, senkit se zavar, a lány énekel is (che si mangiò il topo), az anyja viszont dühöng. Megint előjön a fagy. B.sza meg a fagyit, mondja egy öreg munkás, énekelj csak, nincs is rossz hangod, jobban telik az út. (E venne il bastone.) Mindjárt kitér a forradalom. Hogy így hogy lesz normális ember. Hogy ki mibe szóljon bele, és hogy ott kiabáljon, ahol. A lány megszeppen, kicsit hallgat, de Cadenazzo magaslatában újra próbálkozik, noha kissé halkabban (che picchiò il cane / che morse il gatto / che si mangiò il topo), S. Antoninónál újabb fenyegetés, de a lány szemé csillog, és a szája mosolyba görbül. Érti az öregek biztatását. Az anya elveszti önuralmát, Giubbiacónál elkapja a lány ruháját a nyakánál és megszorítja: benneszakad az ének (e venne il fuoco...), eltorzul az arca, remeg a szája. A rémült öregasszony és az öregember szinte egyszerre kezd el énekelni (e venne il fuoco / che bruciò il bastone / che picchiò il cane / che morse il gatto / che si mangiò il topo). Hát, maguk se kapnak fagyit, mondja egy jólöltözött férfi, és mindenki kacag.

Fiatal pár csókolózik az előttem lévő ülésen. Nyelvük közé dugnám a nyelvem.

F. azt írta, „szép” vagyok. Ezen jót derülök, mert a szónak nincs se igazi jelentése, se igazi jelentősége. Volt idő, amikor meghaltam volna egy mosolyáért. Csak akkor még, nagy valószínűséggel, iszonyú ronda lehettem.

Az interneten dobálják a banánt. Két ismerőst is le kellett tiltanom, mert rasszista megjegyzéseket tett a győztes francia válogatottra, pedig a foci végképp nem érdekelt, és a teljes világbajnokságból tizenöt percet, ha láttam. A Pussy Riot-akciót viszont lassításban is megnéztem.

Magyar telefonbeszélgetés-foszlány a 11-es buszon: „Sajnálom, hogy ebben a szöpös periódusban vagy, de ez van.”